

INGLIZ TILINI O'RGANISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING AFZALLIKLARI

Xojimurodova Muxlisa Fayzulla qizi

Yangi Asr Universiteti

Ingliz tili o'qituvchisi

XXI asrda ta'lim jarayoni global axborotlashtirish bosqichiga kirib, ta'lim mazmuni va shakllarini modernizatsiya qilish zaruriyatini tug'dirdi. Xususan, chet tillarni, ayniqsa ingliz tilini o'qitish jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanish samarali natijalarga olib kelmoqda. Ingliz tili bugungi kunda xalqaro muloqot, iqtisodiyot, diplomatiya, ilm-fan va texnologiya tili sifatida e'tirof etilmoqda. Shu sababli, ingliz tilini o'rgatish metodikasini zamon talablari asosida takomillashtirish va ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Axborot texnologiyalari o'quvchilarning ingliz tilini o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi, mustaqil ta'lim olish ko'nikmasini shakllantiradi, shuningdek, til materiallarini hayotiy vaziyatlar asosida o'zlashtirish imkonini beradi.

Axborot texnologiyalari deganda kompyuter, internet tarmog'i, mobil ilovalar, multimedia vositalari, elektron ta'lim platformalari va interaktiv dasturlar orqali ta'lim olish tushuniladi. Bu texnologiyalar yordamida o'quvchilarga individual yondashuvni ta'minlash, muloqot kompetensiyasini rivojlantirish, virtual muhitda chet tilida fikrlashga o'rgatish mumkin. Axborot texnologiyalari ta'lim tamoyillarini tubdan o'zgartirdi, ya'ni o'quvchi endi passiv tinglovchi emas, balki ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylandi. Ingliz tilini o'qitishda pedagogik texnologiyalar bilan integratsiyalashgan axborot texnologiyalari zamonaviy didaktik sharoitlarda innovatsion yondashuvni ifodalaydi.

Ingliz tilini o'rgatishda axborot texnologiyalaridan foydalanishning eng katta afzalliklaridan biri – bu multimedia vositalari orqali o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida samarali muloqotning tashkil etilishidir. Audio va video materiallardan

foydalanish o'quvchilarning tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantiradi, real nutq ohangini, talaffuzni, intonatsiyani egallashga yordam beradi. Masalan, BBC Learning English, VOA Learning English, British Council portallari orqali ta'lim olish o'quvchilarning til rivojlanishini tezlashtiradi. Bundan tashqari, Duolingo, Memrise, Busuu kabi mobil ilovalar mustaqil ta'lim olish imkonini beradi. Ushbu ilovalarda so'z boyligini oshirish, grammatik mashqlar bajarish, talaffuzni yaxshilash uchun interaktiv topshiriqlar mavjud.

Ingliz tilini o'rganishda axborot texnologiyalarining yana bir muhim afzalligi — ta'limni individuallashtirish imkoniyatining kengligidir. Har bir o'quvchining tilni o'zlashtirish sur'ati turlicha bo'ladi. An'anaviy ta'limda o'qituvchi barcha o'quvchilarga bir xil topshiriq beradi, bu esa o'quvchilarning individual imkoniyatlarini cheklaydi. Axborot texnologiyalari yordamida esa har bir o'quvchi o'z qobiliyati va bilim darajasiga mos topshiriqlarni bajarishi mumkin. Adaptive Learning tizimlari har bir o'quvchining rivojlanish dinamikasini tahlil qilib, individual dasturlar tavsiya qiladi. Bu esa bilimlarni mustahkamlash va yuqori natijalarga erishishni ta'minlaydi.[2]

Axborot texnologiyalari ingliz tilini o'qitishda kommunikativ yondashuvni samarali amalga oshirishga yordam beradi. Masalan, onlayn muloqot platformalari orqali chet ellik til o'rganuvchilar bilan muloqot qilish orqali ingliz tilida erkin so'zlashuv ko'nikmasi rivojlanadi. Tandem, HelloTalk, Italki platformalari shu ma'noda nihoyatda qulay. Ular orqali ingliz tilini ona tili sifatida biluvchi shaxslar bilan muloqot qilish, tilning nozik ifodalarini o'rganish, ijtimoiy-madaniy kompetensiyani shakllantirish mumkin. Ingliz tilida muloqot qilish hayotiy ehtiyoj sifatida qaralganda, axborot texnologiyalari bu ehtiyojni to'liq qondira oladi.

Ingliz tili darslarida axborot texnologiyalarini qo'llashning psixologik afzalliklari ham bor. O'quvchilarda o'ziga ishonch ortadi, dars jarayonidagi qo'rquv yoki psixologik to'siqlar kamayadi. Kompyuter bilan ishlash o'quvchini xato qilishdan qo'rqmay mashq bajarishga undaydi. Bu esa til o'rganishda samaradorlikni oshiradi. Shuningdek, axborot texnologiyalari yordamida baholash tizimini shaffof va samarali tashkil etish mumkin. Onlayn testlar, avtomatik

baholash dasturlari o'quvchi bilimni aniqlashda o'qituvchiga yordam beradi va vaqtni tejaydi. O'quvchilar o'z bilim darajalarini tezkor tarzda baholash imkoniga ega bo'ladilar.

Zamonaviy ingliz tili ta'limida axborot texnologiyalari integratsiyalashgan darslar asosiy o'rinni egallab bormoqda. Masalan, interaktiv doska, elektron darsliklar, animatsion videolar, raqamli flashkartlar dars samaradorligini oshiradi. PowerPoint taqdimotlaridan foydalanilgan darslar mavzuni yoritishda vizual ko'mak beradi va o'quvchilarning e'tiborini jalb qiladi. Shuningdek, ingliz tili darslarida Project Work metodini axborot texnologiyalari bilan birgalikda qo'llash yuqori natijalar beradi. Masalan, "My Future Profession", "My Favourite Country" kabi loyihalarni taqdimot shaklida himoya qilish o'quvchilarning mustaqil ishlash, axborot izlash, ma'lumotni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.[5]

Axborot texnologiyalari yordamida tashkil etilgan darslar hamkorlikda o'qitish tamoyillariga asoslanadi. Bu esa o'quvchilarda jamoa bilan ishlash madaniyatini rivojlantiradi. Axborot texnologiyalari yordamida guruhli topshiriqlarni bajarish, birgalikda taqdimot tayyorlash, onlayn forumlarda fikr almashish imkoniyatlari mavjud. Ushbu jarayon o'quvchilarda nafaqat ingliz tilini o'rganish qobiliyatini, balki ijtimoiy kompetensiyalarni ham shakllantiradi. Model-based learning, inquiry-based learning kabi zamonaviy metodlar axborot texnologiyalari orqali samarali amalga oshiriladi.

Ingliz tilini o'rgatishda axborot texnologiyalari madaniy-ma'rifiy tarbiyaga ham xizmat qiladi. Internet orqali ingliz tilida yaratilgan madaniy materiallar – filmlar, intervyular, hujjatli ko'rsatuvlar, musiqiy asarlar, e'lonlar, reklama matnlari bilan tanishish o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi va madaniyatlararo muloqot ko'nikmasini rivojlantiradi. Til faqat grammatik qoidalardan iborat emas, balki u milliy madaniyat, mentalitet, qadriyatlarning ifodasidir. Shu nuqtayi nazardan axborot texnologiyalari ingliz tili ta'limini real hayotga yaqinlashtiradi.

Axborot texnologiyalari asosida tashkil etilgan darslar o'qituvchi va o'quvchi faoliyatini optimallashtiradi. Masalan, elektron platformalarda dars rejalari, grammatik jadval, lug'at daftarlar, tarqatma materiallar saqlanadi.

O'quvchilar ushbu ma'lumotlardan mustaqil foydalanishi mumkin. Bu esa darsdan tashqari mustaqil ta'limni rivojlantirishga xizmat qiladi. Moodle, Edmodo, Google Classroom kabi ta'lim platformalari darslarni masofaviy tashkil etish imkonini beradi. Bu ayniqsa pandemiya sharoitida ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minladi.

Axborot texnologiyalarining yana bir afzalligi – ta'limning shaxsga yo'naltirilganligini ta'minlashidir. Har bir o'quvchi o'ziga mos materiallarni tanlab, individual rejada ishlashi mumkin. Ingliz tilida turli darajadagi o'quv materiallari mavjud: Beginner, Elementary, Pre-Intermediate, Intermediate, Upper-Intermediate, Advanced. Har bir daraja uchun onlayn ta'lim materiallari yetarli darajada ishlab chiqilgan. O'quvchilar shu materiallar yordamida bosqichma-bosqich bilim darajasini oshirishi mumkin.[3]

Axborot texnologiyalari asosida o'qitilgan ingliz tili darslarida tahlil qilish, fikrlash, ijodkorlik, muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalari shakllanadi. Masalan, WebQuest texnologiyasi o'quvchilarni internetdagi ma'lumotlardan to'g'ri foydalanishga o'rgatadi. WebQuest – bu muammoli topshiriq asosidagi onlayn izlanish faoliyati bo'lib, o'quvchini mantiqiy fikrlashga undaydi. Bu texnologiya yordamida o'quvchilar turli manbalardan ma'lumot yig'adi, solishtiradi, tahlil qiladi va xulosa qiladi.

Shuningdek, ingliz tilini o'rganishda axborot texnologiyalarining o'rni katta bo'lgan eng muhim yo'nalish – bu masofaviy ta'limdir. Masofaviy ta'lim pandemiya davrida butun dunyoda ta'lim tizimida faol qo'llanila boshlandi. O'zbekiston Respublikasida ham masofaviy ta'lim tizimi joriy qilindi. Ingliz tili fanidan masofaviy ta'lim o'quvchilarga o'zlashtirishda qulaylik yaratdi. Virtual darslar, video konferensiyalar, Zoom orqali suhbat darslari ingliz tilida muloqot ko'nikmalarini rivojlantirdi. Masofaviy ta'lim texnologiyalari yordamida talabalar geografik masofadan qat'i nazar bir-biri bilan hamkorlik qila oldi.[4]

Albatta, ingliz tilini axborot texnologiyalari orqali o'qitishda muayyan qiyinchiliklar ham bor. Bularning boshida texnik ta'minotning yetarli emasligi, internet tezligi pastligi, ayrim hududlarda axborot resurslaridan foydalanish

imkoniyatlarining cheklanganligi turadi. Shuningdek, ba'zi o'qituvchilarning axborot texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha yetarli malakaga ega emasligi ta'lim samaradorligini pasaytiradi. Shu sababli, o'qituvchilarning kompyuter savodxonligini oshirish, ularga zamonaviy raqamli pedagogika bo'yicha treninglar tashkil etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir.

Xulosa qilib aytganda, ingliz tili ta'limida axborot texnologiyalaridan foydalanish pedagogik maqsadga muvofiq tashkil etilishi zarur. Texnologiya o'z-o'zidan maqsad emas, balki ta'lim maqsadiga erishish vositasi bo'lishi kerak. O'qituvchi darsda axborot texnologiyalaridan foydalanayotganida, avvalo, til o'rgatish metodikasiga amal qilishi, til ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan metodlarni tanlashi kerak. Masalan, grammatika qoidalarini tushuntirishda animatsion videolar, og'zaki muloqotni rivojlantirishda esa onlayn suhbat platformalaridan foydalanish metodik jihatdan to'g'ri bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Hasanov B. Interaktiv metodlar asosida ingliz tilini o'qitish tajribalari // Til va adabiyot ta'limi jurnali. – 2021. – №2. – 33–38-betlar.
2. Ziyodova D. Ingliz tili darslarida “Role Play” metodini qo'llash samaradorligi // Zamonaviy ta'lim. – 2022. – №6. – 74–80-betlar.
3. Mahkamova D. Pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2018. – 59–64-betlar.
4. Usmonov B. Interfaol ta'lim metodlari va ularning afzalliklari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021. – 23–29-betlar.
5. Soliyeva N. Foreign Language Teaching Through Multimedia Technologies. – Tashkent: TES, 2022. – 88–95 pages.
6. Brown H. Douglas. Principles of Language Learning and Teaching. – New York: Pearson Education, 2023. – 135–150 pages.
7. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: CUP, 2024. – 76–83 pages.